

Дослідження ділової думки: оцінки та очікування бізнесу

(за результатами опитувань керівників підприємств)

Аналіз оцінок та очікувань ділових кіл в перші місяці роботи Уряду Коаліції демократичних сил засвідчив наявність кредиту довіри бізнесу до цього Уряду. Дослідженні, яке проводилося в лютому 2008 року засвідчило суттєве зростання оптимізму щодо позитивних змін ділового клімату вже в найближчому майбутньому. Подібна ситуація спостерігалась і в 2005 році, коли Юлія Тимошенко була вперше призначена Прем'єр міністром України. Проте зараз, на відміну від того часу, в Уряді практично не має часу на розмови, бізнес, що вже практично адаптувався до постійного політичного владного протистояння, очікує лише на реальні заходи економічної політики, що мають покращити умови його діяльності. Настає час конкретних дій.

Очікувані зміни фінансово-економічних результатів діяльності підприємств

51,6% опитаних очікують, що фінансово-економічна ситуація їхнього підприємства в шестимісячній перспективі покращиться, тоді як в лютому 2007р. таких було 30,4%, а в листопаді 2008р. стало лише 19,0%. Зафіксовано суттєве зростання індексу очікуваних змін фінансово-економічної ситуації в шестимісячній перспективі — з 0,0 в листопаді 2007р. до 0,45 в лютому 2008р. Це означає, що бізнес має дуже амбітні плани та позитивні очікування щодо фінансово-економічних показників діяльності в наступні півроку. Цей показник має сезонну залежність. Тому таке суттєве зростання його в сезон, коли зазвичай очікування є дещо нижчими, свідчить, що бізнес очікує не лише покращання економічної кон'юнктури, а й того, **що новий Уряд зможе підвищити якість економічної політики та впровадити реальні заходи щодо покращання умов ведення бізнесу.** (діаграма *Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації на підприємстві*).

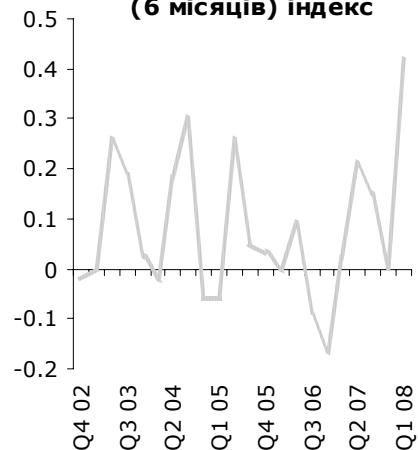
Очікування змін ділового середовища

В лютому 2008р. зафіксовано зростання ділового оптимізму — значення *індексу ділових очікувань* зросло з 0,0 в листопаді до 0,26 в лютому (діаграма *Індекс ділових очікувань*). Це **найвище значення цього показника, зафіксований протягом останніх п'яти років.** Зростання показника відбулося за рахунок покращання усіх його складових. По-перше, більше, ніж вдвічі зросла частки

опитаних, що очікують покращення загальноекономічної ситуації протягом

наступних шести місяців— з **16,7% в листопаді до 35,7% в лютому.** По-друге, так само, майже вдвічі зменшилась частка тих, хто очікує погіршення ситуації — з 17,9% до 7,5%. По-третє, зменшилась кількість тих, хто вважає, що ситуація не зміниться — з 65,4% до 56,9% .

Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації на підприємств, (6 місяців) індекс

Серед підприємств різних розмірів найбільш оптимістично до перспектив змін економічного середовища ставляться керівники малих підприємств. 41,9% з них висловили думку про те, що протягом наступних 6 місяців загальноекономічне середовище для діяльності їхніх підприємств стане кращим, а значення *індексу ділових очікувань* керівників малих

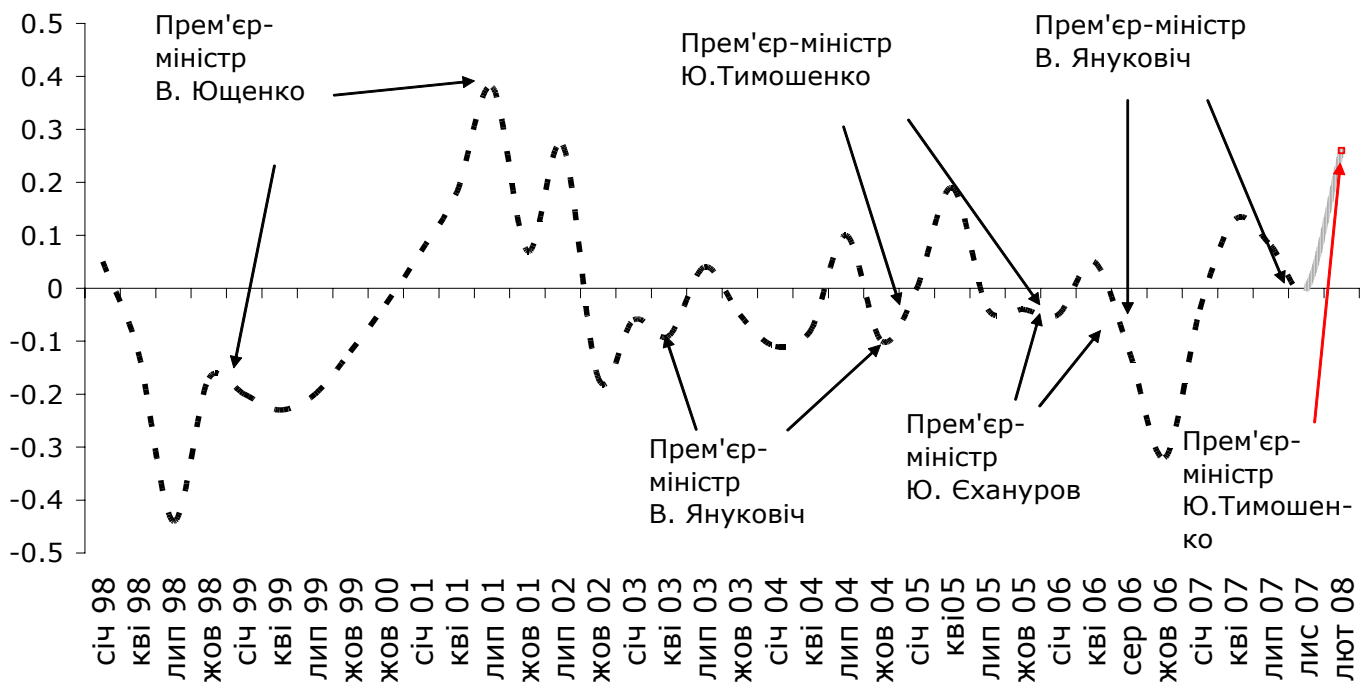

підприємств зросло з -0.8 у листопаді 2007р. до $0,39$ у лютому 2008р.

Як показує досвід моніторингу ділових настроїв, цей показник не має суттєвої сезонної залежності (суттєво не залежить від суто економічних факторів) і більшою мірою відображає рівень довіри бізнесу до влади.

Тому, зростання значення *індексу ділових очікувань*, зафіксоване в лютому 2008р., свідчить про **певний рівень довіри бізнесу України до нової влади** — очевидно, що з нею ділові кола пов'язують перспективу змін на краще.

Індекс ділових очікувань

Очікувані бізнесом реформи

Менеджерам підприємств четвертий рік поспіль пропонується відповісти на питання щодо важливих для них заходів економічної політики Уряду. В результаті було отримано четвертий річний рейтинг важливості очікуваних заходів економічної політики, який наводиться нижче (далі по тексту рейтинг важливості).

Першому місці в рейтингу важливості традиційно посідає зменшення нарахувань на фонд заробітної плати (ФЗП). Про важливість цього заходу для їхнього підприємства повідомили 93,8% опитаних. Про необхідність зменшення нарахувань на ФЗП мова йде вже давно, за результатами опитування ділових кіл, кожного року кількість прихильників цього заходу зростає. Зменшення нарахувань на ФЗП

є одним із заходів, що мають на меті детінезацію заробітної плати в країні. Хоча слід зазначити, що по суті він є комплексним й потребує як реформування системи соціальних платежів, так й ґрунтовних попередніх досліджень, щодо впливу на економіку країни в коротко - та довгостроковій перспективі.

Друге місце посідає захід, що пов'язаний із першим, це запровадження єдиного соціального внеску замість чотирьох, що існують зараз. Кількість прихильників такого кроку зростала з 61,0% опитаних в 2007 р. до 85,1% — в 2008р.

Третє місце в серед очікуваних реформ посідає захід, суттю якого є створення дієвого механізму виконання законодавства. Його важливість також зростає: якщо на початку

2007р. це було важливо для 53,8% опитаних, то в лютому 2008р. таких було вже 73,4%.

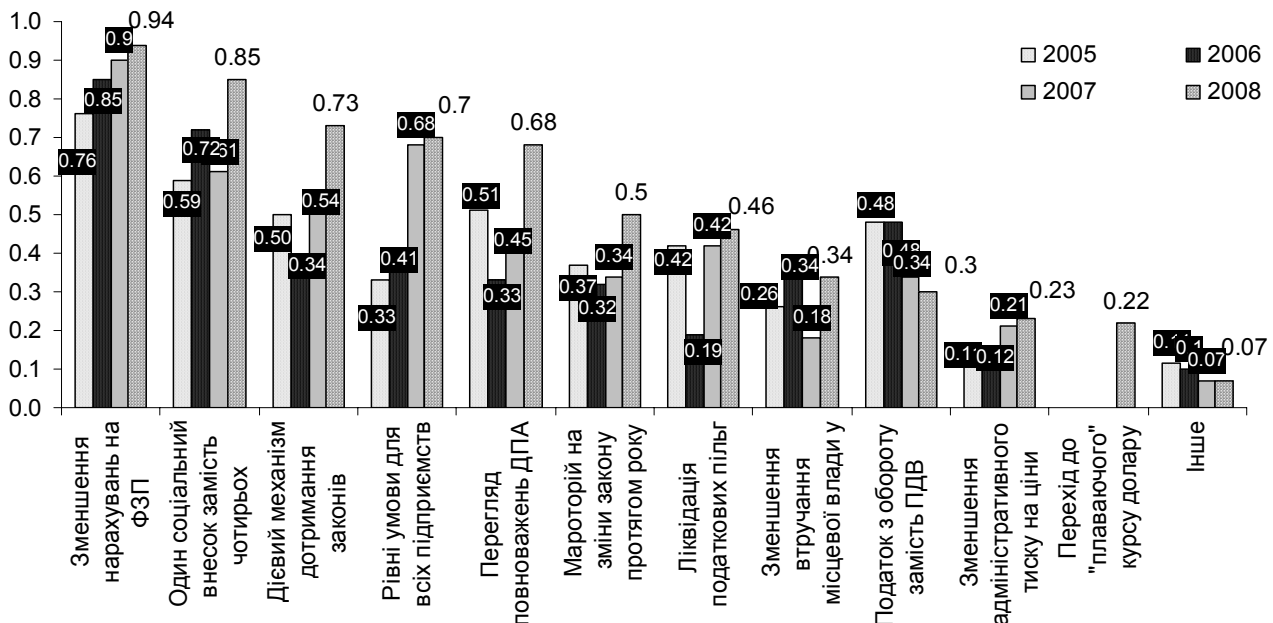
Четвертим заходом йде створення рівних умов ведення діяльності для всіх підприємств. Важливість цього заходу була скоротилася 2005 та 2006рр., але в 2007 та 2008рр. — суттєво зросла. 69,7% опитаних вважають, створення рівних правил гри для всіх — сприятиме покращенню ділового середовища в країні.

П'яте місце посідає перегляд повноважень Державної податкової адміністрації (ДПА), зокрема позбавлення ДПА функції тлумачення законів. 68,3% керівників підприємств впевнені, що за ДПА мають залишитися функції контролю за виконанням законодавства, а не його тлумачення. Важливість цього заходу протягом минулого року суттєво зросла, що означає не лише відсутність прогресу в питанні, а й погіршення ситуації.

Шосте місце в 2008р. за мораторієм на зміни до вже прийнятого законодавства протягом року. Значущість такого заходу для ділових кіл різко зросла — частка прихильників його зросла більше, ніж вдвічі: з 33,7% в 2007р. до 50,1% в 2008р. Таке різке збільшення затребуваності заходу спрямованого на збільшення законодавчої стабільності очевидно є результатом значного рівня політичної невизначеності з яким стикається бізнес в останні роки.

Далі в рейтингу йдуть ліквідація податкових пільг (46,0%), зменшення втручання місцевої влади в діяльність підприємств (33,7%), заміна податку на додану вартість на податок з обороту (28,8%), зменшення адміністративного тиску на ціни (23,1%), поступовий перехід від фіксованого до «плаваючого» курсу американського долара до гривні. (22,1%)

Очікувані бізнесом реформи, індекс важливості

Джерело: Дослідження ділової активності, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2005-2008

Оцінки роботи Уряду

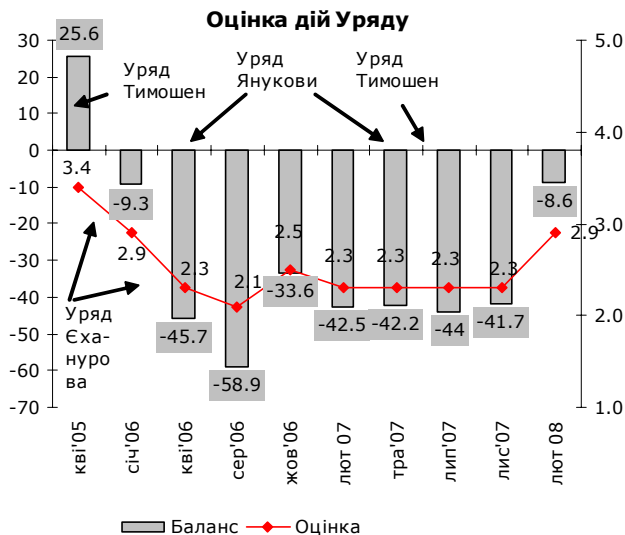
За результатами перших 100 днів роботи Уряду Юлії Тимошенко вперше за останні півтора роки зафіксоване зростання оцінки діяльності Уряду. Так, середня оцінка Уряду Тимошенко за 5-ти бальною шкалою становить 2,9, тоді як

середня оцінка дій Уряду Януковича з лютого 2007р. встановилась на рівні 2,3.

За даними опитування **19,4% керівників підприємств позитивно** оцінили перші сто днів роботи **Уряду Юлії Тимошенко**, 28,0% — дали негативну оцінку, та 52,6% — не

змогли визначитися чітко з цього питання. Для порівняння, в листопаді 2007р. 51,4% опитаних дали негативну оцінку діяльності **Уряду Януковича** протягом останніх трьох місяців його роботи, 38,9% респондентів не змогли однозначно відповісти на питання, й **лише 9,7% - оцінили її позитивно.**

Баланс позитивні/негативні оцінки Уряду також покращився. Якщо протягом 2007р. кількість негативних оцінок перевищувала кількість позитивних в середньому на 42,0% і баланс відповідно дорівнював -42, то для Уряду Тимошенко він покращився майже в 5 (п'ять!) разів й становить -8,6.

Традиційно оцінки дій Уряду залежать від регіону. Найбільшу підтримку діяльність Уряду Тимошенко отримала серед менеджерів Львова та Києва (позитивну оцінку дали відповідно 37,5% та 29,1% опитаних), в той час як цей показник у Харкові та Одесі становить відповідно 7,9% та 9,5%. Також оцінки економічної політики Уряду залежать від розміру підприємства. Чим більше підприємство, тим вище є оцінка роботи Уряду. Так серед великих підприємств 23,0% оцінили діяльність Уряду позитивно, серед середніх підприємств таких 18,9%, а серед малих — 16,7%. Керівники середніх підприємств, частіше за інших, не змогли дати однозначної відповіді на питання чи позитивні, чи негативні результати діяльності Уряду (56,7% опитаних з цієї групи).

З приходом нового Уряду суттєво підвищились очікування бізнесу пов'язані з покращанням ділового середовища. Ситуація чимось подібна до 2005р., коли Юлія Тимошенко вперше була призначена Прем'єр-міністром України. Однак на відміну від 2005р. зараз український бізнес більш прагматично ставить до економічної політики держави. Це означає, що ділові кола очікують від держави не лише наміри, але й реальні дії щодо покращення умов ведення бізнесу в країні.

Методологія

Усі індекси обраховуються за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, коли керівник підприємства відповідає, що показник збільшився (або збільшиться в майбутньому, якщо йдеться про очікування); 0 — якщо він не змінився (або в випадку очікувань — не зміниться); -1 — якщо зменшився (або, що стосується очікувань, зменшиться). У випадку індексу оцінки поточного стану, відповідь +1 означає позитивну оцінку, 0 — нейтральну, та -1 — негативну. Для того, щоб підвищити якість індексів, усі відповіді керівників підприємств зважені десятковим логарифмом числа зайнятих на підприємстві.

Індекс очікуваних змін ділового середовища або Індекс ділових очікувань змінюється від -1 до 1. Від'ємне значення означає превалювання песимістичних очікувань над оптимістичними, додатне — показує, що число оптимістів серед респондентів перевищує число песимістів.

За більш детальною інформацією про характеристики вибірки, структуру анкети, методологію обрахунку індексів та за повними даними дослідження звертайтеся до Оксани Кузяків kuziakiv@ier.kiev.ua

За результатами кварталних опитувань Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. Опитування керівників підприємств у місті Києві та Київській, Львівській, Одеській, Харківській областях, що представляють, відповідно, Центр, Захід, Південь та Схід України, проводяться з 1996р. на основі панельної вибірки, що містить 300 підприємств. Останнє опитування проведено з 2 по 18 лютого 2008р.